

SF 10347

A 5750

225927/S

[JONGE, Niels (1727-1789)]

Leben || des berühmten und tapfern Königl. || Dänifchen Vice=Admirals, || Herrn || **Juft von Juels.**
|| Nebſt einer Nachricht || von dem || Bombardement dreyer feindlichen Flotten, || gegen || die Königl.
Dänifche Flotte || Anno 1700. || [jednoduchá linka] || [Von Niels Jonge.] Aus der Dänifchen Sprache
überſetzt || von || Philander von der Weiftritz [= Christian Gottlob Mengel]. || [dřevořezová rokoková
ornamentální viněta a pod ní dvojité jednoduchá linka] || Copenhagen und Leipzig, || bey Friedrich
Christian Pelt. || 1756.

[1. vydání]. – Kopenhagen ; Leipzig : Friedrich Christian Pelt, 1756. – [16] l., 192 s. + 1 mědiryt.
příl. = a⁸, b⁸, A⁸-M⁸ + 1 mědiryt. příl. ; il. ; 8° ; 17,5 x 11,5 cm : 17,5 x 10,5 cm

Poznámka: Rub mědirytinového frontispisu započítaného do první složky (l. [1]b = a8b), rub titulního listu (l. [2]b = a1b) a list l. [2]b = a3b nepotištěny. – Jméno autora uvádí recenze dánského originálu v *Nachrichten von dem Zustande der Wissenschaften und Künste* 1756, svazek 2., číslo 16, s. 692-695, dále Nyerup - Kraft, *Dansk og norsk Litteraturlæxicon* 1., s. 295, Oettinger, *Bibliographie biographique* 1., sl. 865 a Bruun, *Bibliotheca Danica* 3., sl. 1207. – Skutečné jméno překladatele a nikoli pseudonym lze nalézt již v nakladatelské nabídce Friedricha Christiana Pelta uvedené kupříkladu na konci německého překladu brožury Fridericha Ludwiga von Moltke (1745-1824) pořízeného rovněž Mengelem a vydaného roku 1759 jako *Briefe von der Verschwendung und ihren schädlichen Folgen in einem Staate* (srov. VD18 12930059), l. [1]b = *1b na konci svazku (dostupné z <http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn815213859>), identifikuje ho též Nyerup - Kraft, *Dansk og norsk Litteraturlæxicon* 1., s. 295 (srov. též 2., s. 384), k pseudonymu překladatele dále viz Rassmann, *Kurzgefaßtes Lexicon deutscher Pseudonymer Schriftsteller*, s. 198, Weller, *Index pseudonymorum*, s. 115, Weller, *Lexicon pseudonymorum*, s. 434 a Holzmann - Bohatta, *Deutsches Pseudonymen-Lexikon*, s. 306

Typografický popis: Německý text gotikou (frakturou, některá jednotlivá slova v textu švabachem jako písmem vyznačovacím), latinská a jiná cizojazyčná slova antikvou a italikou, signatury archů s arabskými číslicemi, normy („Juels Leb.“ (A, B), „Juels Leben.“ (C), „Juels Leben“ (b, D-M)), stránkové kustody, arabská paginace v horních vnějších rozích, tištěné poznámky pod čarou, dřevořezové rokokové ornamentální rokokové iniciály zalomené do 5 („D“ = „Da es an ſich felber“, s. (1) = l. A1a) a do 3 řádků („E“ = Es follten mich“, l. [4]a = a3a), iniciála s tiskařskými ozdůbkami zalomená do 3 řádků („V“ = „Verſchiedene Gefchlechter“, l. [6]a = a5a), typografická verzála zalomená do 2 řádků na začátku přídávku („D“ = „Der König“, s. 171 = l. L6a), dřevořezové rokokové vlysy s ornamentální rokokovou,

florální (květinové koše) a figurální (dva putti) výzdobou (l. [6]a = a5a) a s ornamentální rokajovou výzdobou (s. (1) = l. A1a), ozdobná linka v záhlaví (s. 171 = l. L6a), jednoduchá linka oddělující nadpis od textu (s. (1) = l. A1a), tiskařské ozdůbky ve dvojím různém provedení na místě koncových vinět (s. 170 = l. L5b, s. 172 = l. L8b), stejně provedené tiskařské ozdůbky v záhlavích (s. 2-192), na titulním listu (l. [1]a = a2a) jednoduchá linka oddělující názvové údaje od údaje o překladateli, ornamentální rokoková rokajová viněta a dvojitá jednoduchá linka oddělující údaj o překladateli od impressa

Ikonografický popis: Mědirytinový frontispis od Jonase Haase z roku 1755 („J. Haas Chalg. Reg. Univ. Haf: sculps. 1755.“) podle předlohy Gerrita Toorenburgha („Torenborg pinx.“) s portrétem Justa Juela v podobě poprsí v oválné kartuši obložené kotvou a zbraněmi a ve spodní části s popisem „IUST IUEL || Vice-Admiral udi Hans Kongelige || Majeftiets til Dannemark og Norge etc. || Soe=Tienefte“ započítán do první složky (l. [1] = a8; Drugulin, *Deutscher Portrait-Katalog*, Anhäng - Ausländer, s. 86 neuvádí; Drugulin, *Allgemeiner Portrait-Katalog* 1., s. 380 tento portrét neuvádí; viz Nagler, *Künstler-Lexicon* 18., s. 567; *Dansk Biografisk Lexikon*, Bricka 8., s. 587-590, Engelstoft - Dahl, s. 117-119; *Digitaler Portraitindex* <https://www.portraitindex.de/documents/obj/34012084>)

Omyly: - - -

Rozpis obsahu: Nepodepsaná autorská dedikační předmluva Sophii Kragové rozené Juelové („Vorbericht.“, l. [2]ab = a2ab), předmluva překladatele signovaná pseudonymem, Kodaň 15.9. 1755 („Des Ueberfetzers || Vorrede.“, l. [6]a-[16]b = a5a-b8b), životopis Justa Juela („Lebensbeschreibung || des Königl. Dänischen Vice-Admirals || Herrn Jst von Juel.“, s. (1)-170), přídavek („Kurzer Bericht, || und ein Journal, was bey der Bombar=||dirung dreyer feindlichen Flotten und der || Dänischen Flotte A. 1700. vorgegangen ift.“, s. 171-192)

Bibliografie: *Nachrichten von dem Zustande der Wissenschaften und Künste* 1756, svazek 2., číslo 16, s. 692-695 (recenze dánského originálu „Den Danske Vice-Admiral Just Juels Liv og Levnets Beskrivelse“, Kodaň, Friedrich Christian Pelt - Andreas Hartvig Godiche (tisk), 1755, s uvedením jména autora). – *Nachrichten von dem Zustande der Wissenschaften und Künste* 1757, svazek 3., číslo 21, s. 466-467 (recenze německého překladu). – Adelung 4., sl. 1424 toto konkrétní dílo neuvádí. – Meusel, *Lexikon der vom Jahr 1750 bis 1800 verstorbenen teutschen Schriftsteller* 9., s. 75-76 neuvádí výslovně tento spis, jen povšechně zmiňuje „všelicos pod skrytým jménem Philander von der Weistriz“. – Nyerup - Kraft, *Dansk og norsk Litteraturllexicon* 1., s. 295, 2., s. 384. – Rassmann, *Kurzgefaßtes Lexicon deutscher Pseudonymer Schriftsteller*, s. 198 toto dílo neuvádí. – Ebert, *Allgemeines Bibliographisches Lexikon*, Brunet, Manuel a Gräße, *Trésor* na žádný způsob neuvádějí. – Oettinger, *Bibliographie biographique* 1., sl. 865 a Bruun, *Bibliotheca Danica* 3., sl. 1207-1208 evidují dánský originál i tuto německou verzi včetně jména autora a skutečného jména překladatele. – Holzmann - Bohatta, *Deutsches Anonymen-Lexikon* 3., s. 15, č. 462 a GV 85., s. 181 jen německý překlad s uvedením původců. – VD18 neuvádí

Digitální kopie (Google Books): <https://books.google.cz/books?id=Bh9SAAAACAAI>

Vazba: Desky z dřevěné dýhy s pokryvem z šedého papíru, hřbetní název „Admiral || Juel“ perem, žlutá ořízka, dobová převazba ve skromnějším provedení, výborně zachovalý stav

Poznámky k provenienci: Uprostřed obou přídeští perem údaj o ceně, na předním „30 xr. [= cruciferi]“ a na zadním „15 xr. [= cruciferi]“, snad jde v prvním případě o cenu knihy a v druhém o cenu vazby, tedy 30 a 15 krejcarů

Exemplář: *Knihovna PNP - Přírůstková kniha „Svoz Strahov“ XXIII.* (220501-230100), zapsáno nejspíš roku 1961 (1965 non post)

Poznámka: Dánský šlechtic a námořní důstojník Just Juel (1664-1715), syn Henrika Juella (1629-1707) a Sophie Høegové (ca 1641 – ca 1680) narozený 14. října 1664 ve Viborgu se po studiích na univerzitě v Kielu v letech 1680-1682 hodlal uplatnit coby kariérní diplomat a když ve své snaze neuspěl, zvolil vojenskou dráhu u válečného námořnictva. Sloužil zprvu v letech 1684-1688 v holandském námořnictvu, po návratu pak v letech 1689-1690 v hodnosti námořního poručíka na několika lodích a od roku 1691 jako námořní kapitán (od roku 1694 2. třídy) velel různým řadovým lodím, přičemž v letech 1697-1698 studoval v Paříži a v Londýně. Po vypuknutí Velké severní války (1700-1721) se kromě jiného zúčastnil v druhé polovině roku 1700 obrany Kodaně, v roce 1704 byl povýšen na komodora a v letech 1709-1712 působil jako vyslanec dánského království u dvora Petra I. Velikého (1672-1725) v Petrohradu. Během této doby si vedl deník, který v roce 1893 vydal pod názvem *En Rejse til Rusland under tzar Peter* historik Gerhard Leslie Grove. Po návratu byl Just Juel jmenován 5. března 1712 viceadmirálem a zahynul 8. srpna 1715 během osmihodinové námořní bitvy se Švédy u Jasmundu smrtelně zasažen dělovou koulí, stačil však ještě zaznamenat dánské vítězství. V letech 1702-1706 byl od 29. prosince 1702 krátce ženat s Edelou Bielkovou (1684-1706), dcerou admirála Christiana Bielkeho (1645-1694) a jeho druhé manželky Sophie Marie Bielkové (1657-1686, dcera admirála Henrika Bielkeho, 1615-1683, nebyli příbuzní) narozenou 11. listopadu 1684, která zemřela čtyři měsíce po narození jediného dítěte, dcery Sophie, a sice dne 15. června 1706 (k Juelovi *Dansk Biografisk Lexikon*, Bricka 8., s. 587-590, Engelstoft – Dahl 12., s. 117-119, Bech https://biografiskleksikon.lex.dk/Just_Juel ; Holbek, *Danske adelsslægter*, Just Juel 1664-1745 <https://finnholbek.dk/getperson.php?personID=I30931&tree=2>). Zmíněná dcera Sophie (1706-1785) narozená 4. února 1706 v Kodani, se 22. července 1725 provdala za pozdějšího (od roku 1734) státního radu Nielse Kraga (1699-1740). Jejich nejstarší potomek, syn Frederik Christian Krag (1726-1763), zemřel svobodný, dcery Edele Sophie (1732-1738) a Sophie Magdalene (1736-1737) pak v útlém věku. Dcera Justa Juella Sophie Kragová o dlouhou dobu přežila všechny své nejbližší příbuzné a zemřela 15. srpna 1785 na svém

panství v Egeskovu (k Sophii Juelové podrobně a přesně pouze Holbek, *Danske adelsslægter*, Sophie Juel 1706-1785 <https://finnholbek.dk/getperson.php?personID=I30953&tree=2>). Právě Sophii Kragové dedikoval luteránský pastor a farář Holmenského kostela (Holmens Kirke) v Kodani Niels Jonge (Nicolai, 1727-1789, k němu Nyerup - Kraft, *Dansk og norsk Litteraturlexicon* 1., s. 295; *Dansk Biografisk Lexikon*, Bricka 8., s. 528-530, Engelstoft - Dahl 12., s. 67-68, Bech https://biografiskeksikon.lex.dk/Nicolai_Jonge) svůj životopis Justa Juella, který sepsal do značné míry na základě dochovaného životopisu psaného Juelovou vlastní rukou (srov. *Nachrichten* 1756, svazek 2., číslo 16, s. 692), jenž mu Kragová zřejmě poskytla. Tento dánský originál *Den Danske Vice-Admiral Just Juels Liv og Levnets Beskrivelse*, který vyšel roku 1755 jako anonymní dílo, vytiskl v Kodani tamní tiskař a nakladatel Andreas Hartvig Godiche (1714-1769, činný 1736-1769, o něm *Dansk Biografisk Lexikon*, Engelstoft - Dahl 8., s. 192-193, Bech [https://biografiskeksikon.lex.dk/A.H. Godiche](https://biografiskeksikon.lex.dk/A.H._Godiche)) pro Christiana Friedricha Pelta (činný ca 1750-1792), nakladatele v Kodani a v Lipsku. Německý překlad pak o rok později pořídil Christian Gottlob Mengel (1716-1769, Adelung 4., sl. 1424; Meusel, *Lexikon der vom Jahr 1750 bis 1800 verstorbenen teutschen Schriftsteller* 9., s. 75-76; Nyerup - Kraft, *Dansk og norsk Litteraturlexicon* 2., s. 384-385; *Dansk Biografisk Lexikon*, Bricka 11., s. 260, Engelstoft - Dahl 15., s. 485-486, Bech [https://biografiskeksikon.lex.dk/Christian Gotlob Mengel](https://biografiskeksikon.lex.dk/Christian_Gotlob_Mengel)) a uveřejnil jej pod pseudonymem „Philander von Weistriz“ rovněž u Pelta. Mengel byl původem slezský Němec ze Svídnice, který žil od roku 1740 až do své smrti v Kodani, kde působil jako nakladatel, spisovatel, žurnalista a překladatel z dánštiny do němčiny. Uvedený pseudonym používal častěji, jméno „Philander“ znamená v řečtině zhruba tolik co „milovník lidstva“ a Weistriz je německý název řeky Bystřice (Bystrzyca), přítoku Odry protékajícího Mengelovým rodným městem. Oproti dánskému originálu je německá verze opatřena poměrně rozsáhlou předmluvou překladatele, věnovanou genealogii a historii rodiny Juelů, a na konci doplněna též o vylíčení obrany Kodaně v roce 1700, kdy bylo město vystaveno námořnímu bombardování švédské, anglické a holandské flotily. Mengel tento přídavek sepsal na základě často vydávané příručky známého německého právníka a historika Samuela von Pufendorf (1632-1694) *Einleitung in die Historie der vornehmsten europäischen Staaten*, přičemž využil jednoho z četných později doplňovaných vydání, konkrétně edice uskutečněné roku 1750 ve Frankfurtu nad Mohanem a v Lipsku firmou Friedrich Daniel Knoch vdova (ve skutečnosti syn Johann Adolf Knoch, činný 1742-1764) a Johann Georg Esslinger (1710-1775, činný 1742-1775) fungující v letech 1742-1764 (srov. Paisey, s. 56, 135). Jde o druhý díl série *Continuirte Einleitung der vornehmsten europäischen Staaten* doplněné německým právníkem a historikem Johannem Danielem von

Olenschlager (1711-1778) vydaný pod názvem *Einleitung in die Geschichte des Königreichs Schweden nebst einer Fortsetzung dessen neuerer Historie vom Jahr 1679 bis zum Jahr 1750* (srov. Winkelmann, *Bibliotheca Livoniae historica*, s. 29, č. 563) a text, který Mengelovi posloužil coby předloha pro jeho výtah, je zde na s. 858-862. Druhý a hlavní Mengelův zdroj pak představoval drobný tisk ([12], 68 s.) *Guds Vognborg om dend Kongelig Majestaets Danske Flode, og Kongelig Residenz Stadt Kioebenhavn, mod trende maegtige Fienders haeftige Bomber, Fyr Kugler, Brandere og idelige Skud*, chronologický popis obléhání a bombardování Kodaně popisující události z 25. dubna až 16. září 1700, který sepsal a vlastním nákladem ještě téhož roku vydal luteránský pastor Peder Witt (1669-1728, o něm *Dansk Biografisk Leksikon*, Bricka 19., s. 115; dále srov. Petersen, *Bildrag til des danske Literatur Historie* 3., s. 323, který zmiňuje též edice z let 1737 a 1742 a obsah díla; Nyhuus, *Katalog*, s. 173-174 uvádí 2. vydání v Kodani 1737, 55 s.; Bruun, *Bibliotheca Danica* neuvádí). Tento spisek vyšel zřejmě ještě v letech 1737 a 1742, Mengel cituje edici z roku 1740 odjinud zatím neznámou. Součástí německého překladu je mědirytinový frontispis s portrétem Justa Juella, který zhotovil německý mědirytec z Norimberka od roku 1752 usazený v Kodani Jonas Haas (ca 1720-1775, o něm Nagler 5., s. 479; *Dansk Biografisk Leksikon*, Bricka 6., s. 438, Engelstoft - Dahl 8., s. 548, Bech https://biografiskleksikon.lex.dk/Jonas_Haas; Thieme - Becker 15., s. 390) podle předlohy holandského malíře Gerrita Toorenburgha (Torenburg, ca 1737-1785, nebo ca 1732-1785/86, k němu Nagler, *Künstler-Lexicon* 18., s. 567; Kramm 6., s. 1639; van der Aa, *Biographisch Woordenboek der Nederlanden* 18., s. 190; Wurzbach, *Niederländisches Künstler-Lexikon* 2., s. 716; Thieme - Becker 33., s. 279). Exemplář knihovny PNP je dochován v obyčejné dobové převazbě s papírovým pokryvem, která má uprostřed obou přídeští perem údaje o ceně, 30 a 15 krejcarů, v prvním případě se jedná snad o cenu knihy a v druhém o cenu vazby.

A. Erby rodin Juel a Krag. *Danmarks Adels Aarbog*, 1927

(převzato z Holbek, *Danske adelsslægter*, dostupné z <https://finnholbek.dk/showmedia.php?mediaID=36&ioffset=50>

a <https://finnholbek.dk/showmedia.php?mediaID=581&medialinkID=12791>)